

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

„ШКОЛСКИ ЛИСТ“ излази сваког 15. и последњег у месецу. Претплата је за целу годину 3 ф., за 4 месеца 1 ф. а за Србију 8 динара годишње. Учитељи, који имају мању плату од 300 ф., богослови и приправници добијају лист у пола цене. Дописи и претплата шаљу се: Уредништву „Школског листа“ у Сомбор.

Бр. 15.

Сомбору 15. августа 1883.

Год. XV.

СВАШТА У СВОЈЕ ВРЕМЕ.

Није томе давно како се могло по свима новинама да чита о страшном догађају, који се збио у Сундерланду, једној вароши у северној Енглеској, која броји око 120.000 житеља: у неком позоришту, у ком се давала баш представа за децу, повикаше са више страна, да је ватра и у гунгули, која је услед тога наступила, изгубише 183 детета живот, неки се угушише друге погазише, а знатан број деце, што оста у животу, био је више мање осакаћен. Сличне, ако и мање несреће, догађале су се и по другим местима. Не може се рећи, да су за све те несреће криви родитељи, али јесу ли они сасвим невини у несрећи, која се десила у Сундерланду? Судимо, да неће бити сувишно, ако горњи догађај неким општим проматрањима пропратимо.

На све се стране чује тужба, да је порастао луксус и жеља за уживањем у великој мери. У ствари се производи и троши више вредности, него можда икад пре. Столеће проназака, у ком живимо, личи у том погледу у неколико на 16. stoleће, stoleће проналазака на географском пољу, кад су ново откривене земље давале средства за уживање, као што данас произлазе из радионица знаности и из дима и хуке машина и фабрика. Али те машине могу само тако да се одрже у свом току, ако се њихови производи троше, и у главном их и потроши маса народа, не оно мало њих богатством обдарених. Тако звани луксус одржава ту грану модерне човечанске делатности у току. Кад би било могуће, да се уклони са света оно, што називамо луксус у оделу и стану, онда би у исто време не стало и наше свиларске и памучне индустрије, наше машинске фабрикације и престао би скоро сав наш обртнички рад. У механизму човечанског друштва тако је све тесно једно с другим у вези, да

се не може ниједан део да уклони, а да се течај целине не прекине.

Исто тако као са луксусом стоје ствари и са тако званом тежњом за уживањем. Без потрошње, коју она условљава, био би немогућ даљи опстанак оних многих, који раде и производе.

Али ако и не пристајемо уз оне многе, који наше доба проклињу због лукеуса и жеђи за уживањем, ако и допуштамо, да такав развитак као нека врста коби, која се не да отклонити, кроз модерни свет пролази, као неки природни процес, који ми не можемо у целом да регулишемо, то смо ипак мњења, да има при том неких ствари, које по свом животном интересу заслужују, да се на њих обазру како поједини тако и већа друштва. Имамо ту пре свега другог на уму васпитање, у ком се и онако налази доста често корен друштвених зала.

Од нормално развијеног човека се захтева, да је подобан за примање надражаја, који с поља долазе, јер то је основан услов енергичке делатности и што је та делатност појединца и целине неопходна за даљи опстанак једног и друге. Ко не ради, тог једе рђа. Али је познато искуство, да неки надражај при истој апсолутној јачини производи на нас врло различан утисак по томе, да ли он сам утиче, или пак у друштву са другим надражајима, који у исто доба долазе, или су му предходили. Од највећих и најкобнијих грешака у васпитању је ето баш то, да се на ту страну човечије битности не пази; пуштамо да на дете многи надражаји утичу и начинимо га тако неосетљивим за нове, ако нису исти јачи од предходних. Да разјаснимо то на простом примеру. Вино је на сваки начин јако дражило. У пределима, где роди много вино, налази се доста родитеља, који сматрају вино као неопходно за живот и који га због тог лију већ у децу па и против њихове воље. Млад организам навикне се на то уживање, али оно мора од године до године да се повећава, ако ће надражај да остане истомеран, ако ће чувство задовољења даље да постоји, шта више организам није подобан за рад, ако се не може у девет, у једанасет сати, о ручку, у два сата, у четири сата и о вечери бар по, али још боље читава литра у грло да саспе. Па тада се јадају на рђаву зараду и на рђаво време.

Стоје ли можда ствари у главном боље, ако као дражило не служи вино, него друго какво уживање, за које је детињи организам премлад, неразвијен, прекомерно склоњен да прима

надражаје? Зар је боље, кад се омладина води у циркус, где одрасли, на и деца морају на ужету, на трапезу, на коњима свој живот да заложу, као некад гладијатори у римској арени, да развеселе публику, која је постала неосетљива за дејство нежнијих надражаја?

Да ли се надражаји, који пре времена утичу на омладину, састоје у простим чулним материјалним уживањима или да ли припадају каквој вишој врсти, да ли при том главну улогу игра непеце или око и ухо, коначни ефекат је увек исти и тај се састоји у отупљивању и неенергичности усљед тога и у жељи за уживањем, у лову за све новим и све јачим надражајима.

Такве заблуде и грехови домаћег васпитања стављају школу у тежак положај и то у двојаком правцу. Не само да су ученици за утицаје наставе слабије приступачни, блазиран и расејани, него се још школи пребацује, да је она крива за та зла, као што би ето хтели да јој натоваре одговорност и за погрешке, које се налазе у јавном животу. И ипак може школа врло мало против тог да чини. Дobar пример учитеља не може да потре зао пример родитеља или сродника. То упада највећма у очи тамо, где многи људи са многоврским потребама и врло неједнаког економског стања заједно станују, и већ одавна се на то туже учитељи по варошима. Ту може школа само тим да дела, да не пада у исти грех као и родитељска кућа, да се не жури са својим надражајима, да их истом онда употребљује, кад физичан развитак ученика за исте сазре. Али чини ли она то увек? Не учи ли се кад тад, да не учи ли се често у основној школи оно, што је одређено истом за више заводе? Није ли народна школа свију врста у опасности, да упадне у грех, који карамо, јер тако желе родитељи или што школа не траје до доба, кад су деца већма развијена? Не приморавају ли околности и у самим вишим заводима, да се о многом чему говори, за што ученици немају још потребну зрелост и искуство живота? И ипак спадају све те ствари по своје дејству онима другима, о којима је озго реч била т. ј. које у форми чулних надражаја производе умор и блазираност и уништавају жељу занимања са истим предметима, дакле стварима, које спречавају повољан развитак појединца, породице, општине и државе. Грех учињен у школи нема за посљедак катастрофе као што беше она у Сундерланду, али на послетку није ни његово дејство у мањој мери кобно. Као што имају деца, која се одржавају простом

телесном храном, највише изгледа, да сачувају ону радну снагу и онај о ећај среће, који произлази из непоремећеног здравља, тако задрже она деца, која примају духовну храну простим, наравним начином, коју чувају родитељи од духовних уживања старијих људи, најпре и најдуже подобност, да пораде на решењу животних задаћа, које су стављене и појединоме и друштву.

(Sch. L.)

ДОБРОТВОРНИ ЗАВОД МИС ИРБИЈЕВЕ У САРАЈЕВУ.*)

Године 1868. устројила је у Сарајеву позната пријатељица и добротворница босанског народа племенита Мис А. П. Ирби сиротиште за мушку и женску децу. По савету прускога конзула узела је за учитељице немачке дјаконисе, које су заводом овим управљале, но без знатнога успеха. Немачки дух, немачки начин није нашао плоднога тла код босанске сиротиње. Кад је Мис Ирби опазила, да завод не успева, одирави дјаконисе у Немачку, те преузе управу завода сама са још једном пријатељицом, уведе матерински српски језик, који је и сама лепо говорила научила, у школу, на тим би напредак осигуран. За женску децу одгојила си је сама учитељице, за мушку држала је учитеља Србина.

С почетка узимала је у своје сиротиште сироте свију вероисповести, у касније доба само православне. Одрасле сироте дала је Мис Ирби или на занат или у службу у боље куће, само у задње време слала је најотличније ученике у реалну гимназију. Број сирота износи стално 40—50. Сироте се приучавају у заводу узорному господарству практично, те девојке морају обављати све кућне послове. Мис Ирби бдије над сирочади као мајка над својом децом; она знаде што босанској деци треба, јер је одношаје народа подпуно проучила, те с тога одгаја и децу онако како ваља, да успевају у милости божијој и да буду себи, домовини и народу на корист.

За овај завод саградила је Мис Ирби велику, сврси завода одговарајућу зграду са побочним зградама, и великим вртом. Унутарњост зграде је практично уређена, учевне собе су велике, училима искићене. За слабу и болесну децу купила је племенита Мис два чифтлука, недалеко од Сарајева, где болесну децу добрим млеком лечи, дочим здрава деца тамо радити морају. Осим Узрефбегове болнице бијаше (пре окупације) завод Мис Ирбин једини добротворни завод у целој Босни. Име племените ове Енглескиње увек ће живити у успомени народа босанскога.

*) Одломак расправе проф. дра Ивана Зоха „Поглед на школство у Босној и Херцеговини,“ саопштене у овогодишњем извешћу кр. вел. реалке осечке.

РАЧУНСКА НАСТАВА У НАРОДНОЈ ШКОЛИ.

Први разред.

Коло бројева 1—10.

Бројање. Бројање је основ рачунању и због тог се мора и рачун-

ска настава бројањем да започне. Много пута ће се десити, да дете, кад дође у школу, зна већ мало да броји, т. ј. зна, да означи дотичним бројником неку количину истих предмета. Али још чешће се догађа, да је дете научило само, да бројнике редом механички казује, а не зна управо, колику количину треба овај или онај бројник да означи. Због тог је нужно, да се учитељ не да таквим знањем бројања обманути, него ваља да настоји, да дете стече јасну представу о значењу бројника, који су му од чести већ познати. Да то постигнемо, упозорићемо га на предмете, који се налазе у школи један пут или више пута. Тако дознамо н. пр. у разговору са дететом, да се у школи налази један прозор и још један прозор. Отуд можемо лако да изведемо: *да су један прозор и још један прозор два прозора*

Кад дете изнађе тако значење бројника *два*, онда га можемо позвати, да нам наведе још друге предмете у школи као и делове свог тела, који се двапут налазе, н. пр. две столице, две трнезе, двоја врата, две руке, два ока, два увета итд. На тај начин ћемо увести дете у разумевање бројника један, два, три до десет.

Као што се дакле види ученици морају да уче да броје на стварима, јер се само стварним посматрањем долази до јасних и правилних представа. Да се то посматрање олакша, ваља сви ученици овде у почетку да имају при руци предмете, на којима ће моћи да броје. Најбоље ће бити да ученици имају прутеће, који су сви лено од једне дужине. Као наочигледно средство за целу школу добро ће послужити десет коцака од дрвета. Мање је згодна за прву наставу руска рачунаљка, која се сада већ у свима школама налази, али и она се може да употреби, ако се само за то састара, да се све оне куглице уклоне или прикрију, које не треба ученици да виде.

Ако је и неопходно нужно да се увек придржавамо наочигледности при првим рачунским вежбама, то ипак ваља имати на уму, да нам је цел, да се наочигледношћу развије представа. И малом детету, кад почне да иде, нужна је туђа потпора, после се подупире само, а најпосле не треба никакве потпоре и научило је, да се слободно покреће. Тако треба да буде и код рачунске наставе.

Већ смо напоменули, којим се путем дају деци јасни појмови о основним бројевима. Ево да то изведемо помоћу коцака.

Ставићемо на сто *једну* коцку и упутићемо дете, да у целој реченици каже: *то је једна коцка*.

Сад ставимо уз њу још једну коцку; на питање: *Колико има сад коцака?* чујемо: *То су две коцке*. Не одговори ли тако дете, онда је то знак, да не познаје број два и тада треба учитељ ону реченицу да искаже. На тај исти начин постају реченице: *То су три, четири..... десет коцака*.

Наизменце казују те реченице поједина деца као и цео разред са *правилним* нагласком. За тим долазе скраћивања:

1. Једна коцка, две коцке, три коцке итд.
2. Један. Два. Три итд.
3. Иза један долази Два; иза Два долази Три итд.

www.slves.rs

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

4. Један и један је два; два и један је три итд.

Ма да је ова последња форма већ додавање, то је ипак већ и ту на свом месту, јер се до ње долази непосредно бројањем.

До сада смо ученике упућивали, да реченице казују само *по реду*, да би научили ствари да броје и да тачно бројнике једног за другог нижу. Кад смо ту цељ постигли, онда нека дођу *вежбања* и *изван реда*, тако да на позив учитељев ученици неку количину коцака (или других ствари) изброје или њихов број кажу. Видимо ли тада,

1. да деца знају сваку количину дотичним бројником да означе,

2. да знају да кажу који број за другим долази, и

3. колики је сваки број, кад се за један повећа,

онда ваља да се још вежбају и у бројању од остраг (натрашке)

и то од прилике овако :

1. То су десет коцака, то су девет коцака ... то је једна коцка.

2. Пред десет је девет. Пред девет је осам итд.

3. Десет, девет, осам итд.

4 Десет мање један је девет. Девет мање један је осам итд.

Тиме нека се сврши бројање.

Писмена вежбања. Где учитељ има само са једним разредом посла, ту нису на овом степену одмах у почетку нужна никаква писмена вежбања. Али где учитељ има са два и више разреда посла, ту ће он морати већ у првим часовима да потражи предмет за тиха вежбања. За те вежбе не могу још да се употребе *бројке* (цифре), јер деца још нису доста зрела, да под бројком представљају себи оно, што бројка значи; то долази отуд, што је бројка само произвољан знак, не пак слика од броја, у којој би могле опет оне јединке да се нађу, које она показује. Прва рачунска вежбања морају с тога да буду само просто представљање неког броја јединака, а за то могу да послуже мали усправљени потезови, тачке, крстићи, мали кругови итд.

Све што ће писмено да се вежба морало је пре тога пред очима ученика да постане и тек пошто се то посматрало и о томе говорило, може се задати ученицима, да то сами на својим таблицама раде. Поступак би био од прилике овај: Учитељ направи на школској табли један потез и каже: То је *један* потез, што деца за њим понове. За тим стави под тим потезом нов потез и уз њега још један други и говори: Један потез и још један потез су *два* потеза. Деца то опет понове. Тада ће учитељ показивати на цео тај други ред и више пута ће рећи: То су *два* потеза, што ученици такођер понове. За тим се испод та два потеза повуку још два и уз њих се стави још један, а учитељ говори: Два потеза и један потез су *три* потеза итд до: Девет потезова и један потез су *десет* потезова. Тим начином добију се на табли десет реди потезова, у сваком реду један потез више него у предходном.

То, што је учитељ на школској табли радио, зада се за тим ученицима, да и они раде на својим таблицама. При том ваља на то налити, да су сви потезови колико је год могуће подједнако велики и дебели и да једнако један од другог отстоје. Што боље то ураде, у толико ће већма прегледна бити нацртана група, а то не олакшава само сравњива-

ње, него потпомаже и увиђавност и још је од великог моралног уплива, јер привикава на ред, чистоту итд.

То исто вежбање ради се други пут са другим фигурама или се измени положај потезовима. Најпосле се вуку потезови у обратном реду, т. ј. у првом реду десет, у другом девет итд.

Саветно је, да се при тим вежбањима не иде одмах до десет, него данас можда до четири, сутра до осам итд. по развитку ученика.

(Наставиће се.)

КОЛИКО ДОПИРЕ СНАГА ДУРБИНА.

Пре проналаска дурбина не могаше бити речи о озбиљном проучавању стања, у ком се небеска тела налазе. С тога је истом у почетку 17. столећа могао *Галилеји* први пут да испитује дубине васионе и поставио је тако помоћу дурбина прве основе физикалне астрономије. Проналаске *Галилејеве* продужише *Хевел*, *Касини* и *Хајгенс*, који су дивлења достојним стрпљењем испитивали на небу све, што су могли да виде са својим иштрументима. Са усавршавањем дурбина расло је постепено познавање васионе и беше то на крају 18. столећа, када је велеум *Хершл* саградио велики телескоп, којим је пронашао у светском простору магловиту материју (маглице) и створио тиме појам, који данас управља свима теоријама о постанку света.

Велики напредак механичких вештина у нашем столећу учинио је могућим, да се дурбини и телескопи снабдеју екваторијалима, који помоћу механизма као на сату покрећу дурбин непрекидно за звездом, која се посматра. Такви екваторијали налазе се данас на свим великим дурбинима и телескопима. Има данас тако великих телескопа, који мере у пречнику 1-2 метра, и дурбина, којима пречник износи $\frac{3}{4}$ на чак и 1 метар.

Што се повећања тиче, које се постиже тим грдним сравама поменућемо, да је *Скиапарели* у Милану својим дурбином од 218 милиметара у пречнику приметио г. 1877. на планети Марсу округлу пегу, која је имала 137 километара у ширину. Са Марса би дакле са истим повећањем могло да се види на земљи острво као Сицилија, језеро као Ладога или Чадско море. Дугачка пруга може већ да се види, кад је широка 70 километара; могла би дакле да се виде и полуострва, дугуљаста острва или земљеузи, као Јитланд, Куба или Панама.

Дурбином у Вашингтону, који има 65 центиметара у пречнику, могу на Марсу да се примете још трипут мање појединости, дакле од 44 до 24 километара у ширини. На месецу би најмање округло место, које би могло још да се види, имало 316 метара у пречнику, на сунцу 117 километара, на Јупитеру у најповољнијим приликама 555 километара. Дужина може да је у пола толика, кад је предмет дугуљаст. *Араго* је прорачунао, да би се дурбином, који до 6000 пута повећава, могли на Марсу да примете округли или четворострани предмети, којима страна мери 20 метара, а дугуљасте предмети већ кад им је ширина 2 метра, могли би дакле на Марсу да видимо утврђења или жељезничке насипе, ако их т. ј.

тамо има. Али да се до тога дође, требали би да се саграде објективи и огледала од скоро 10 метара у пречнику, а то се још не може, па и да се може неби то било од велике користи, као што примећује *Волф* у свом предавању, што га је држао ове године у „Association scientifique de France“ и по ком је овај чланак поглавито писан.

Није доста, да се нешто само види, него је нужно, да се оно, што се види, разјасни и разуме. При том разјашњавању немамо никаквог другог вођа доли аналогију. Дурбин је показао, да је земља вероватно као и друге планете постала из сунчане магле, да је као и друге планете спљоснута, по себи тавна и атмосфером окружена кугла. Потрудимо се да себи представимо, како би изгледала земља при гледању из далека. Сравнивање тога призора са оним, што га даје нека планета, могло би да нам наговести вероватну природу предмета, што их примећујемо на тој планети. Континенти би изгледали као стална, светла места, мора као тавна места, поларни снегом и ледом покривени предели изгледали би зими већи, лети мањи. И облаци би изгледали бели, али би брзо мењали свој положај и облик. Најпосле би морале на планетама да се примете и појаве сутоња и зоре у нашој атмосфери.

Али ево одмах примера, колика је пажња нужна при том, иначе једино могућем начину закључивања. На месецу су приметили стари астрономи светла и тавна места. Ова последња назвали су „мора“, она прва „континенти.“ На срећу нам је месец тако близо, да су посматрања брзо открила обману. Мора нису у истини шта друго него простране равнице, на којима нема нигде воде. Планине показују свој тачан облик сеном, што га бацају и пошто се сенови непрестано мењају можемо да погодимо и најмање подробиности на месечевој површини.

Ту се покрећемо дакле на сигурном земљишту; али покушајмо да ту исту методу закључивања применемо на Марса, на планету, која нам је најближа и на којој можемо најлакше да читамо потанкости. *Скијапарели* је зготовио г. 1877. слику Марсове кугле. На тој планети виде се тавне и светле пеге и на неким местима пролазна помрачења. Ова последња изазивају облаци, али шта би биле те постојане пеге? Јесу ли тавне пеге мора, оне друге континенти? Ако би било тако, онда се разликује марсографија знатно од географије, јер континенти су широке, тачно ограничене површине, а мора се сужују доста често у уске канале. Аналогија нас доводи до закључка, који обара скоро сву вредност аналогije. Али проблем је још већма заплетен. *Скијапарели*, који је г. 1877. са толиким трудом проучавао површину Марсову, поновио је своја посматрања опет, кад се та планета г. 1879. и 1881. — 1882. налазила опет у опозицији. На новој слици, која показује призор, што га даваше Марс у децембру г. 1881. сви су, или скоро сви канали подвостручени.

Дакле за четири године променула се топографија планете на особити начин. Али не истом за четири године, него за неколико дана збила се та промена. *Скијапарели* је 23. и 24. децембра 1879. испитивао околинду канала, што га је он назвао Нил, и није ништа ново приметио; 26. децембра разделио се Нил у две половине.

Шта су ти двоструки канали? Да ли да кажемо, да су неки

WWW.UNLIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

хтели да виде у истима рад људи, много напреднијих него што смо ми, јер Марс је по ономе што космогонија учи много старији него наша земља; рад, који би иначе олакшавала и та околност, што је тежа тамо много мања него на земљи, откуд следује, да су житељи те планете много већи и јачи од нас и да им је за исти посао потребно мање рада. Биће боље, да признамо нашу немоћ, да оно разјаснимо, што нам наши дурбини показују *Скијапарелију* чини се врло вероватно, да тавне пруге на Марсу нису канали, него предмети, којих појава стоји у вези са годишњим добима планете. Најближа појава у години 1884. можда ће решити тај проблем.

Кад нас та једина метода закључивања, на коју можемо да се ослањамо, тако може да изневери већ код планете, која је у близини земље и која је можда највећма на њу налик, какву помоћ можемо онда да ишчекујемо од наше методе, кад очи управимо на велике планете, на Јупитера, Сатурна, Урана, Нептуна, којих је густина тако мала, да једва можемо да разумемо, како се може на њима чврсте материје да налази? На јужној хемисфери Јупитера, испод екваторијалне пруге, које се положај и изглед често за мање него десет сати мења, прате астрономи већ од више година неку ужасно велику црвену пегу, која има прилично увек исти облик, али редовно промењује своје место погледом на околну јој материју. Шта значи та пега? Нико није до сада покушао да је разјасни.

Физикална астрономија, ограничена на испитивање дурбином, остаје с тога у многим случајевима немоћна. Дурбин нам показује само, како звезде мењају своје место и свој сјај, али о стању, у ком се планете налазе, казује нам он врло мало. Друге методе биле би још за ту целу нужне и збиља се у новије доба више истих појавише, од којих је најважнија спектрална анализа. Можда ћемо други пут коју и нашим читаоцима о истој да проговоримо.

МАНЕ НАШИХ УЧИТЕЉА.

Кад је г. дописник изнео мане наших учитељица на јавност у 12. бр. овог цењеног листа, онда како није помишљао, да има мана истих таквих и код учитеља, па још шта више и горих.

Зато умољавам Вас г. дописниче изволите обратити мало пажње и на овај мој одговор Миле сестре колегинице! не треба ни најмање да нам је чудо, што се тако против учитељица пише. Та ево упусти ли се једна женска да што пише, то зацело да неће женско зло износити на јавност, исто као што неће ни мушки своје, па како је више мушких, који дописују, то ће наравски и бити више повике против нашег пола.

Учитељице ма да и имају тих мана, оно ће се оне губити, јер сваким даном се за тим иде, да се те мане искорене. А што се тиче оних ваљаних својстава које Ви г. дописниче наведосте, дал' се она односе и на учитеље? Зар савестан и ваљан учитељ нетреба да испуњава своје дужности исто тако као учитељица.

Узмимо да је баш све као што наведосте г. дописниче, да носи ваша колегиница свилену хаљину итд. (само што Вас очи варају, да по-

си шлеп преко јего — та то није у моди) као и сат, та боље нека изда и на то новац кад га има, јер је ипак у нечем сачуван. Али погледајте нашег колегу једва је дочекао, да прође оно златно време, те да пусти у 4 часа децу, па још ма и пре. Та он се тврдо држи, да је самосталан, ко њему суди, он је г. учитељ. Та зар кад нема ко да га надгледа, зар онда не треба одговарати својој дужности; а где је савест? Чим је из школе ступио, наместио се и дотерао. Цилиндер на главу и цвикер на очи, ципеле жуте шиљасте (таква је сад мода) и још рукавице, па онда у шетњу, али где? Не са школском децом, где би и њима и себи користи допринео, него код младих девојака, те да врши тамо учитељску дужност.

Други опет носи шешир са грдно великим ободом, те по свом његовом изгледу нико неби могао рећи, да је то народни учитељ. Е сад хајд' по његовом старом обичају не осврћући се ни на кућу ни децу ни жену него право на куглану у биртију, а особито на карте, та без њих неби могао бити што кажу „као кућа без леба.“ Није ни чудо онда што учитељи тако роптају, да им је плата мала, јер кад је први онда је и учитељ у бирту и на картању први а последњег и не одлази. Што се тиче пића он пије с мером, али и то је истина да бира само већу меру.

Ето онда красног узрока, што се слабо претплаћују на листове као на „Школеки лист.“ Шта велите г. дописниче на ово? То је права истина.

Обично прве половине месеца не може се напредовати, јер има новаца а после опет не може, јер га нема. Питање је кад дође такви учитељ у школу? Дође али око 11 часова и онако зловољан кида деци праменове косе из главе и бије их на грозни начин и тек онда пушта децу кући. Питам ја, да ли су у таковој школи деца што добро научила?

После подне наравски нема у школи 10 — 12 дечица, а ко би и долазио у такову школу? Учитељ пак непрестано се тужи, како му деца неуредно у школу долазе. Ко је томе крив? Учитељ. Јер кад учитељ у школи савесно и ваљано ради а са децом љубазно и благо поступа, ту ће зацело и деца радо и весело долазити.

После подне после школе опет по свом старом обичају.

Може ли такви учитељ служити деци за образац? Та већ сама деца увиде то олмах и учитељ не само да пред народом већ шта више и пред децом руши свој ауторитет. Још г. дописник наводи у мане учитељици, ако не пристуна св. причешћу увек, што може гдекад да има и својих разлога.

Но учитељи чине много већи грех, јер нити посте пре но што ће се причестити, па још шта више кадкад пре причешћа доручкују или ти пак ту ноћ проведу у кафанама. Које је онда већи грех?

А што г. дописниче навађате мане учитељица, за које велите да се могу бројати у тешке грехе моралног живота, зар на жалост нисте о томе осведочени и код мушких учитеља. Зато нетреба онда да је г. дописник ни навађао мане учитељица, кад добро зна, да их има код учитеља још и горих.

Нека Вам није чудо, што је онда учитељици по Вашој речи „сла-

ба партија“ учитељ. Та која би се и удала за таковог, која добро познаје његове слабе стране.

И ако као што вели г. дописник за учитељице није модерн ићи сваке недеље у цркву, а да какова је „мода“ за учитеље у том погледу? Он не да неиде у цркву, већ још двоструко горе чини. Треба да поји у цркви, јест ал' како ће, кад је баш тада кући стигао и промукао од многаја љета и од икс икс у боцама никс. Појање сматра он као највећи терет. Зато и поји којекako не били народ узео себи засебног певца. А да чија ли је дужност појати у цркви? Сад је питање дали је који учитељ своја теоретичка знања у пракси покушао, на жалост морам рећи да су такви ретки.

Разуме се као што има између учитељица изнимака да тако има и код учитеља. Зато нека је част и слава хвале достојним учитељима.

Но ипак г. дописниче нисте требали ни изазивати нас на ово, кад Вам је врло добро познато учитељство. Овако сте у пуној мери заслужили одговор по народној пословици: „Ругала се руга на јој била друга.“

Учитељица.)*

*) Саопштинско и тај одговор, али сада са искреном изјавом, да сматрамо да је већ време, да од учитеља и учитељица примамо и другчије прилоге за „Школски лист“, а не само међусобне прекоре и распре, као што је на жалост било случај скоро целе ове године.

У.

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

(*Учитељска скупштина.*) У Београду састала се 28. Јула ове године П. учитељска скупштина, да настави прекинути рад од прошле године. За председника је изабран Владимир Зебић, а за подпредседника Драгутин Марковић. Изнесено је више корисних предлога, који се односе на побољшање наставе и учитељског стања. Скупштина је у 2. својој седници од 29. Јула решила, да се од сад па сваке године у будуће при састајању учитељске скупштине, држи парастос пок. Јовану Гавриловићу, бив. намеснику, који је све своје имање оставио на оснивање фонда за сиромашне учитеље. У последњој седници изабрани су тајним гласањем за почасне чланове: Змај Јован Јовановић, Светомир Николајевић, Др. Ђорђе Натешевић, Стеван Д. Поповић и Др. Војислав Бакић. Решено је да се идућа скупштина држи у Крагујевцу.

(*Маџарски теџај у Баји*) трајао је као што је било заказано шест недеља. У понедељак 1. авг. почели су испити. Писмен испит полагао је 111 учитеља и учитељица, 2 одступише у току тога испита, а 12 не могоше га положити, тако да је на усмен испит дошло свега њих 97. Од тих 97 положише испит 69. Међу онима, који су пали, налазе се и две учитељице и сви Сремци.

(*Српска велика гимназија у Карловцима.*) Изписао је програм исте за школеку годину 188^{2/3} са расправом г. Стевана Поповића „Психолошка важност питања у опће и његова педагошка вредност по наставу у математици,“ која је написана у прилог генетској методи настављања и даље са лепом животописном цртом о Петру Јовановићу, негда српском митрополиту и пре тога кроз 10 година професору карловачке гимназије.

Животопис тога у многом погледу знаменитога мужа написао је садањи заслужни управитељ гимназије г. Стеван Лазић и употребио је у истом писма, што их је писао покојни митрополит његовом оцу Глигорију Лазићу, такођер професору карловачке гимназије и врсном српском књижевнику. Учитељски збор састојао се прошле школске године из 13 лица а ученика је било у свих 8 разреда 208, од којих 194 православни, 14 римске вере. Међу релативно облигатним и необлигатним предметима наводи се први пут ове године и мађарски језик, који су по решењу патронатском бесплатно предавали проф. Павле Кречаревић и Јован Пачариз у 2 часа недељно. Први је обучавао 41, други 34 ученика. То увођење мађарског језика дало је повода кр. земаљској влади, да управи позив ради извештаја, чијом је наредбом мађарски језик уведен и како се учи. У програму се још налази и потпун извештај о свима наставним средствима карловачке гимназије, из кој са задовољством видимо, да није оправдан био онај немилосрдан прекор, који се збиркама учила у карловачкој гимназији изриче у извештају о средњим школама у бив. хрв. слав. крајини за школску годину 188¹/₂. Тај извештај био је штампан у 4. комаду „Službenog Glasnika“ и отуд је ушао извод из истога у 8. број овога листа. „Православна“ вера је и у овогодишњем програму „грчко источна,“ што већ само показује довољно, у каквим се тешким околностима мора сада да налази карловачка гимназија. У толико је већа потреба, да српски народ што топлије обгрли тај институт, како би свима нама на дјку могао што сјајније да прослави своју стогодишњицу, од које нас дели само мален рок од 7 година. — Испит зрелости полагали су ове године њих 10, од којих га 2 положише с одликом, 4 су проглашени за зреле, а 4 су одбијени на по и на целу годину.

(Српска велика гимназија у Новом Саду.) Изписао је извештај о истој за школску годину 188²/₃. У њему је расправа проф. Стеве Милованова под насловом „Кинетична теорија ваздушних тела.“ У гимназији настављаху управитељ и 12 професора, а на крају године било је 244 ученика, од којих 228 православних, 9 римокатолика, 1 еванг. х. в. и 3 унијата. Из програма се уопште види, да новосадска гимназија лепо напредује, што је у првој линији заслуга њеног врсног наставничког особља.

(Виша девојачка школа у Новом Саду.) Изписао је извештај о истој за прошлу школску годину са уводним чланком: „Српкиња као педагошки чинилац народног препорођаја,“ од проф. Мите Калића. Учитељско особље састојало се из управитеља, катихете, два редовна учитеља, 1 редовне и 2 приватне учитељице. Број уписаних ученица износио је 72, а испит су полагале 65. Од уписаних ученица биле су 40 из Новог Сада, 14 из Хрватске и Славоније, 7 из Бачке, 1 из Торонтала и 1 из Далмације. (Управо је и та 1 била из Хрватске пошто Сењ, из ког је била у школи 1 ученица, не лежи у Далмацији него у Хрватској. У.)

(Сарајево.) „Сарајевски лист“ донео је као званични прилог штатут за „источно-православно свештеничко сјемениште у Сарајеву.“ Сваке се године може у први разред примити 6 питомаца из епархије сарајевске, а по 3 питомца из дољботузланске и мостарске. За примање се иште 15 година и добро свршена основна школа. Завод ће се састојати од 8 раз-

реда, у којима ће се учити богословне науке и предмети из науковне основе гимназијске; за сада се отварају само нижа четири разреда, за које се у штатуу наређује наставни план. Учиће се и немачки или мађарски језик у сваком разреду по 2 сата у седмици, а питомцима остаје на избор, који ће од оба та језика да уче. Иначе је „наставни и пословни језик сјеменишта *земаљски језик кирилицом*“, које се номенклатуре земаљска влада ето чврсто придржава. На заводу ће службовати управитељ са годишњом плаћом од 2000 фр. и нужни број професора с годишњом плаћом од 1500 фр., а осим тога добивају поменути бесплатно стан, а за своју особу и заједничку храну с питомцима завода; управитељ као и професори богословских предмета морају бити свештеници, а сви професори уопште православне вере и именује их по саслушању митрополита сарајевскога на предлог земаљске владе заједничко министарство. Још се у штатуу налази и наредба о полагању богословског испита. — „Сарајевски лист“ доноси у свом 87. броју наименовање свештеника Петра Петрановића у Плавном за управитеља и консисторијалног писара и учитеља црквеног пјенија на сјеменишту у Задру Томе Алагића за професора ист. православног свештеничког сјеменишта у Сарајеву.

(*Ц. и кр. реал-гимназија у Сарајеву*) бројала је на крају прошле године у сва четири разреда 124 ученика, од којих су били по вери 50 православни, 43 римокатолици, 4 евангелици, 8 мухамеданци и 19 јевреји. По домовини је било из Босне и Херцеговине 95, из Хрватске и Славоније 12, из Угарске 7, из Цислитаве 10. Специјално из Сарајева било је 38 ученика. Предмети су предавани по наставној основи ц. кр. аустријских гимназија, а за мухамеданске ученике беху још обавезни турски, арапски и переијски језик. Управитељ завода био је Ј. Г. Јили, кр. угар. гимн. проф., који је пре службовао на панчевачкој реалци. Почетком идуће школске године отвара се и пети разред. На челу овогодишњег извешћа налази се као и лане латински написана расправа од М. Беђанића: „De Q. Horatii Flacci epistolarum libro priore.“ Слажемо се са „Сарајевским листом“, да та расправа слабо приличи програму сарајевске гимназије.

(*Кр. мушка и женска приправница и везбаоница у Загребу.*) Из-ишао је извештај исте за школску годину 188²/₃ са чланком „Знаменитост и педагошка вредност познавања туђих језика“ од Томислава Ивканеца. Доказујући потребу познавања страних језика истиче писац, да ученик треба у свом матерњем језику да дотера до неке самосталности и зрелости, пре но што почне да учи који стран језик. За наше учитељство препоручује немачки језик као најкориснији стран језик због његове богате педагошке литературе, а напредније учитеље опомиње да уче и који славенски језик и то чешки, а у Приморју још и талијански. — Број приправника износио је концем школске године 108, а приправница 68 (само у 2. и 3. разреду, јер у 1. разред нису ове године примане ученице.) По вери је било међу приправницима 86 римокатолика, 21 православни и 2 унијата, а међу приправницама 61 римокатоликиња, 4 православне, 1 унијаткиња и 2 мојсијеве вере. 12 приправника и 1 приправница беху из Источне Румелије; од истих су 9 уживали шт. пендије по 600 фр. од земаљске владе Источне Румелије, а 1 приправник штипендију од 420 ф.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

www.unib.rs

од кнежевске бугарске владе и I приправника штинендију од 360 фор. од исте владе. — Испити за учитељско оспособљење подвргло се 34 приправника трећета разреда и све су испит положили, а међу њима је 13 оспособљено са одликом.

(У пр. вестној ревној тжтазију у Раконци) било је минуле школске године 587 јавних и 9 приватних ученика. По вери су били 486 римокатолици, 16 унјати, 42 православани, 1 евангелик и 61 мосијевец, На челу овог-олицима извештаја налази се пошртна реч бившем професору заребацке гимназије Себастијану Жлепићу и расправа проф. В. Клава „Бизантско владање у Хрватској за цара Емануела Комнена.“

(Вукотица) Земалски сабор у Бучковини промену је неколико парграфара докадашњег школског закона, који се односе на плаћање учитеља. По новој редакцији раздељују се све школке општине у Бучковини у три класе. Најмања плата сталног учитеља у општинама I класе износи 600 фор, у општинама II класе 500 фор. и у општинама III класе 400 фор. Сви стални учитељи имају уз то право на вјанкљенаг од годишњих 50 ф. све до навршене тридесете године службе.

(Конфесционалне школе.) Школски савет у Горњем Клауу донео је закључак, да школе имају опет бити конфесионалне

Р А З Н О

(Добротвори комборских приправника и приправница.) Као што смо из поуздана извора дознали у течају прошле године сједехи добротвори подпомогаху новцем поједине приправнике и приправнице: Високопреосвештени г. Емануел Кемпау епископ вршачки давао је знатну новчану помоћ приправнику Сави Живковићу. Племенита госпођа Сара Поповица везепоседница у Трнави давала је три године дана по 200 фор. годишње стипендије Нататији Суботићевој приправници из Новота Сада. Частни манастир Црвенина Глава преко преч. г. Теофана Косовца илума, давао је две године стипендију по 200 фор. приправнику Љубомиру Ракићу из Бела Брда Србска прквена општина Вршачка давала је стипендије по 100 фор приправницама Милеви Ардетиновић и Милки Говановићевој из Вршца, а осим тога је појединим приправницама вршачницама припомоћ давала. Добротвори заругта госпођа ербеких у Вет. Кикинди такође су ширале деловну припомоћ појединим приправницама у течају прошле године.

У случајевима болести питомцима срб. учитељске школе лекарски савет и помоћ драговољно и из чистог човекољубља бесплатно пружаху три сомборска отлична лекара: Др. Сима Павловић, Др. Јован Пачу и Др. Стеван Поповић.

Свима овим добротворима србске приправничке младежи нека је овде јавна захвалност изречена.

(О новом школском закону у краљевини Србији) написао је познати француски писац и пријатељ нашега народа Луј Леже, професор на школи за источне језике, кратак, али пун хвале чланак у белгијском педагошком листу „Le Progrès.“

(Из закладе Христовора Шифмана) расписала је „Матица Српска“ и ове године стечај на једно упражњено питомачко место за слушаоце виших педагошких наука са годишњом стипендијом од 200 фор.

ПРОМЕНЕ У ШКОЛСТВУ.

Бивши учитељ у Мостару Јово Шестановић изабран је за учитеља у Столцу, а сврш. приправник Коста Петровић за пр. учитеља у Варјашу.

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

— Тражи се учитељ у Фенлаку. Плата 340 ф., 20 кибли жита, стан и огрев. Молбенице до 20. авг. цркв. шк. одбору у Фенлаку.

— Траже се учитељи за два сомборска селишта. Плата 400 ф., стан и огрев. Молбенице се шаљу председништву цркв. шк. одбора у Сомбору.

— Тражи се учитељ у Осеку. Плата 600 ф. и стан. Молбенице се шаљу председништву српско-прав. цркв. школског одбора у Осек.

— Тражи се учитељ у Печки. Плата 400 ф., стан и огрев. Молбенице се шаљу до Велике Госпојине црквеном одбору у Печки.

— Тражи се учитељ у Вел. Гају. Плата 300 ф., стан и огрев. Молбенице до 25. авг. цркв. шк. одбору у Вел. Гају.

— Тражи се учитељ у Санади. Плата 400 ф., 4 ланца земље, за перовођство 15 ф., стан и огрев. Молбенице до 28. авг. цркв. шк. одбору у Санади.

— Тражи се учитељ у Црвеној Цркви тамнишке жупаније. Плата 300 фр., стан и огрев. Молбенице до 5. септ. по нов. кал.

НОВЕ КЊИГЕ.

Срби у Угарској, њихова повесница, повластице, црква, политичко и друштвено стање С францускога превео и поправама допунно Др. Стеван Павловић. (Превод је „Матица Српска“ у Н. Саду обдарила). Други део. У Новом Саду. Издање књижаре Луке Јоцића и друга 1883. Вел. 8° с. 592. Цена 2 фор. или 4½ динара.

Sibinjanin Janko u narodnim pesmama sa slikom njegovom. Izdanje srpske knjižare braće M. Popovića u Novome Sadu 1883. 8° s. 51. Cena je 15 novč.

Ђаков врх. Забавник. Уређује Лаза Нанчић. Свеска прва. У Вршцу 1883. Издаје штампарија Ветла и Веронића 8° с. 80. Цена 30 новч.

Српске народне божићне и друге побожне песме. Издање српске књижаре браће М. Поповића у Новом Саду, 1883. 8° с. 64. Цена је 15 н.

Хемија за средње школе. По Прокопу Прохазки и другима написао М. Петровић професор природних наука у српској учитељској школи у Сомбору. (Са више слика.) Панчево 1883. Накладом књижаре Браће Јовановића 8° с. 106. Цена 50 новч.

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Изразе и уређење : НИКОЛА Б. ВУКИЋЕВИЋ

www.lib.rs.rs
Управитељ

НИКОЛА Б. ВУКИЋЕВИЋ

У Сомбору 15. августа 1883.

Објављено у своје време приме (У) може (У) мождају се главна уређиваштва српских листа, да ову одобрењем управитељевим, или по препоруци свога, погодити Стан и храна само се у приватним кућама са знањем и на, а притом се отично или бар добро уче.

На стипендије ове имају изгледа само они приправници, који су примерног и похватног владања и врло сиромашног ста- одбору у Сомбору.

ка тако исто инстурирание молбенице поднесу платоневском ловацима; а они, који желе платоневске стипендије добити, не- ди са сведочјом о сиромаштву поднесу вис Шк. Савету у Кар- бити, пошто се за приправнике упишу, нека молбенице тога ра- Ученици, који желе стипендије из народних фондова до- да су различни заиста у стању обавезу своју испунити.

уз ту изјаву мора бити и потврђење местне политичне власти, да ће их они за време тропушњел ове учења издржавати, а ставно донети измену изјаву својих родитеља или добротвора, радном и религиозном владању свом. Женске имају још неизо- оставили, имају донети са собом сведочју свога народа о мо- ским разредима. Они, који су пре једне или више година шко- ту и сведочанство о свршеним горенаведеним или вишим шко- бом донети: крштено писмо, лекарску сведочју о добром здрав- Сваки, који у овај завод ступити желе, дужан је са со- имају ли гласа за појаве.

тања и из првеног малог појавља ове подожити, да се види једни и друге имају пријамни испит из славенског чи- ком свршите, а притом су здраве и примерног моралног владања. више девојачке школе или IV. разредније реалке с добрим успе- које су четрнаесту живота годину навршиле и IV. разред српске (6) За приправнице примају се Српкиње православане вере, четврти разред грађанске школе с добрим успехом свршиле. навршиле и четврти гимназијални, трећи реални разред, или телом и душом, смерни и благе наравни, који су петнајесту годину (а) За приправнике млађи православане вере, здрави у учитељску школу примају се :

У ерској учитељској школи сомборској започње се школ- сга 1883/4. година 1. септембра о. г. по нашем катендару.

ШКОЛСКА ОБЈАВА ЗА 1883. ГОДИНУ.

Л. Т. III. уч. у Столиу. Ви нам узвјете за ову годину 3 фор. — Л. Трипорју Пестикосију дан. уч. у Везини. Дају навешта осыке реалке морате се обратити ра- на румску еккупшину стипа је касно. вјетелотву тога завода, које ће Вам како мислимо жету здатовољно испунити. — Цован

ЈАВНА КОРЕСПОНДЕНЦИЈА.